

танція респондентів трималася виключно на уяві, що вони отримали «від вогненних заголовків газет, від журнальних статей про турецькі звірства до безпорадних місіонерів, про турецьку відразу до нашої культури» [4, с. 217-220]. Таким чином, уже перше експериментальне вимірювання міжетнічних дистанцій повністю підтверджувало теоретичні припущення Роберта Парка про упередженість в оцінці міжетнічних дистанцій та рівня міжетнічної толерантності.

Українська дослідниця міжетнічних дистанцій Н.В. Паніна, яка адаптувала шкалу Е.Богардуса до українських умов, прийшла до таких висновків: «Зіставляючи тенденції у динаміці індексів національного дистанціювання в Україні й Сполучених Штатах (нагадаю, що в США з 1926 до 1966 року цей показник поліпшувався, а в Україні з 1992 до 2002 року – погіршувався)». Це, на думку Н. Паніної, пов'язано з історичними особливостями формування США та України. США споконвітку вбачали своє завдання у розбудові відкритого демократичного суспільства, а Україна вперше цілком звільнилася від зовнішнього тиску. «Головною метою молоді держави було вибороти право на незалежність. Утім, виявлена тенденція в орієнтації масової свідомості на «замикання у власній шкаралупі» глибоко безперспективна у плані розвитку сучасної цивілізованої держави» [5; 6].

За результатами багаторічного моніторингу Н. Паніна прийшла до висновку про «збереження високого рівня національного ізоляціонізму та ксенофобії». В Україні, стверджує вона, зберігається «мирне співіснування» людей різних національностей. «У конфлікті з людьми, які ображають чужу національну гідність, як і раніше, доводиться вступати невеликій частині населення. Водночас залишається високий рівень національної відокремленості населення України. На початку 2005 року спостерігалася певне зниження поширеності ксенофобних установок стосовно більшості національностей, що позначилося на загальному рівні національної відокремленості, який трохи знизився (із 5,3 до 5,1 бала за семібальною шкалою Богардуса). Утім, доволі високий рівень національної відокремленості, ізоляціонізму й поширеності ксенофобних установок у масовій свідомості населення України є

серйозною перешкодою на шляху до відкритого демократичного суспільства» [5, с.155].

Приблизно такої ж оцінки до 2007 року дотримувався інший український дослідник етнічної толерантності В.І.Паніотто. На його думку: «Із 1991-го по 2007 рік рівень ксенофобії в Україні суттєво зріс. Найменш неупереджене ставлення серед населення України до українськомовних українців, потім ідуть російськомовні українці, потім росіяни і білоруси. Потім з великим відривом слідувають євреї, французи, канадці, американці, а потім – з деяким відривом – негри та роми» [7, с. 211]. На відміну від методу Н. Паніної, «індекс толерантності» та «індекс ксенофобії» розраховується як середня соціальна дистанція від всіх етнічних груп, які беруть участь в опитуванні. Разом із тим, В.І. Паніотто визнає той факт, що «ксенофобія як упередження по відношенню до чужих взагалі, і антисемітизм як одне з проявів ксенофобії є складним багатовимірним явищем, вони не можуть бути описані лише одним-двома індикаторами. Для вимірювання рівня ксенофобії і антисемітизму потрібні спеціальні дослідження, що включають як мінімум 40-60 змінних» [7, с.198]. В Україні подібних досліджень не існує, і тому немає можливості надати абсолютну оцінку рівню толерантності або ксенофобії.

Дослідження «Регіональна толерантність, ксенофобія і екстремізм в Україні в 2012 році», проведено Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Інституту прав людини і запобігання екстремізму та ксенофобії (IHPRX) у період з 5 по 23 листопада (польовий етап з 9 по 19 січня) 2012 року, продемонструвало, що «в цілому міжетнічні відносини можна характеризувати як помірно відчужені. Протягом 2012 року вони зазнали незначних змін, головним чином у напрямку зменшення дистанції стосовно представників слов'янських етносів, євреїв і кавказців (при опитуванні ми використувували етнічну класифікацію, зрозумілу більшості респондентів, тобто повсякденну етнічну категоризацію, яка транслюється, зокрема, через ЗМІ)» [8].

Незважаючи на фактичні результати соціологічного дослідження, які показали помірне покращення рівня толерантності,